

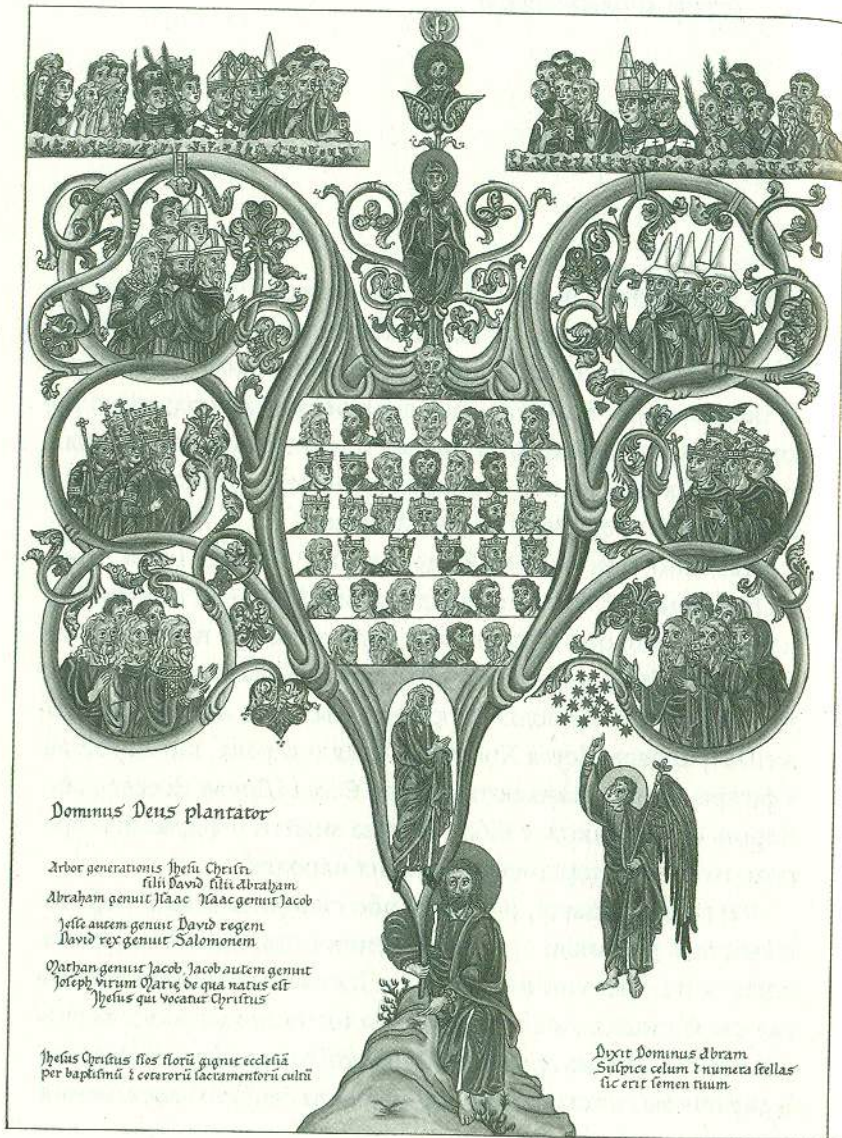
1 Історія генеалогії

Генеалогія — це одна з найдавніших історичних дисциплін, що вивчає як походження родів, так і окремих осіб, родинні зв'язки, історію сімей різного соціального походження. Виникає вона з потреби підтвердження родинних стосунків щодо майнових питань, наприклад, задля отримання спадку або станових привілеїв, а також для підтвердження дворянського походження¹.

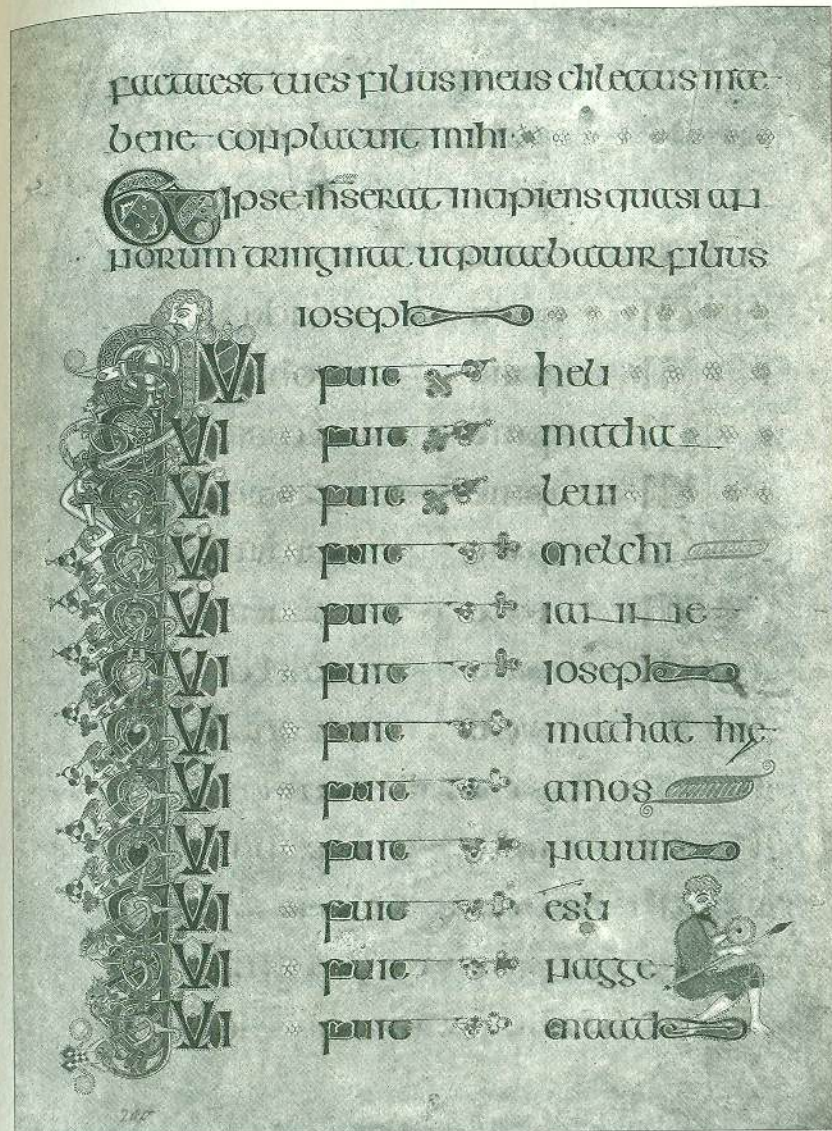
Напевно, одним із найвідоміших є родовід Ісуса Христа, переданий Євангеліями від Матвія (Мт 1:1–17) та Луки (Лк 3:23–38). У Новому Заповіті він подається для підтвердження статусу Ісуса як спадкоємця царя Давида та складається з трьох частин і періодів історії ізраїльського народу². Зображення родоводу Ісуса Христа у вигляді дерева, що виростає з фігури Єссея, називають Дерево Єссея (Древо Єсеєве), або Корінь Єссея. Також у Біблії можна знайти інформацію про походження і спорідненість різних народів³.

Легенди грецької, римської або скандинавської міфології містять розповіді про походження і спорідненість різних богів, а італійський письменник Джованні Боккаччо написав свою енциклопедичну «Генеалогію поганських богів» у 15 книгах*. Імена громадян Римської імперії були складною ієрархічною системою, що відображала особисті досягнення

* Оригінальна назва цього твору латиною «De genealogia deorum gentilium». Вперше виданий у 1360 році. Станом на 2024 рік перекладу на українську мову немає.

Геррада Ландсберзьска «Древо Єсееве з усіма предками в стовбурі»

Родовід Ісуса Христа з Євангелія від Луки у Келльській книзі, що була переписана кельтськими ченцями близько 800 року

про свій рід називається шежерé*. Кочівники зберігали та передавали знання про племена й роди також задля уникнення кровозмішання⁹.

XV століття вважається часом закладання основ наукової генеалогії, бо до того інформація передавалася переважно з уст в уста, від батька до сина, від діда до внука. Саме тоді для створення родоводів починають використовувати різноманітні документальні акти, мемуари та речові пам'ятки, а родинні зв'язки фіксуються вже у зручній генеалогічній таблиці. І якщо до XIX століття в Європі досліджували виключно дворянські династії, то у XIX–XX розширили дослідження до купецьких родів та буржуазії¹⁰.

Багато праць, присвячених генеалогії української козацької старшини, друкувалося, наприклад, у журналі «Київська старовина»**. Олександр Лазаревський, видатний український історик, досліджував українські дворянські роди та козацьку старшину, а Вадим Модзалевський у генеалогічній збірці «Малоросійський родословник» умістив понад 200 родовідних розписів українських козацько-старшинських і поміщицьких родів Чернігівщини.

Ліквідація приватної власності за радянських часів разом знищила й інститут спадкування. Генеалогію в СРСР почали трактувати як таку, що слугувала інтересам аристократії. Саме через це досліджувати свій рід було небезпечно, а на зміну дворянським і купецьким династіям прийшли «трудові», про які писали задля пропаганди.

Уже за незалежності України починають відроджуватися генеалогічні конференції, створюватися товариства та проводитися нові дослідження. Серед українських науковців, які

* Також шежіре, шежире, шеджере або сачара.

** «Кіевская старина» («Київська минувшина») — щомісячний багатопрофільний історико-етнографічний та літературний часопис, який видавався впродовж 1882–1906 років.

працювали або працюють у царині української історичної генеалогії: Наталя Яковенко, Володимир Собчук, Леонтій Войтович, Ярослав Дашкевич, Володимир Кривошея, Євген Чернецький, Зиновія Служинська, Валерій Томазов, Ігор Смуток, Олександр Алфьоров, Наталія Лобко та ін.

Сьогодні дослідники використовують генеалогічні відомості у вивченні політичної історії, майнових, соціальних і правових відносин, місця та ролі певних родів й осіб у подіях окремих епох та країн. А ще генеалогічні дані дають змогу генетикам, медикам і біологам вивчати процеси спадковості, генетичні мутації, захворювання тощо. Проте цю книгу присвячено практичній або утилітарній генеалогії, яка вивчає власне родовід. Однак до наукової ми будемо звертатися з вами час від часу. Так само як і до краєзнавства, геральдики*, дипломатики**, євгеніки***, сфрагістики****, вексилології†, з якими тісно пов'язана генеалогія.

* Геральдика, або гербознавство, — вивчає генезис гербової традиції, явища й події, пов'язані із засвоєнням та функціонуванням гербів, а також супутні документи, що стосуються причин та обставин виникнення, еволюції соціальної ролі й правового статусу гербів.

** Дипломатика вивчає походження, форму та зміст актових джерел (офіційних і приватних).

*** Євгеніка — напрям у генетиці про спадкове здоров'я людини і шляхи поліпшення її фізичних та інтелектуальних якостей завдяки накопиченню корисних ознак і скороченню (вилученню) шкідливих. Євгеніка є неоднозначною через використання її як інструмента тоталітарних режимів.

**** Сфрагістика, або сигілографія, — типи, форми, зображення, написи, способи прикріплення, матеріали виготовлення, правове значення печаток тощо.

† Вексилологія, або прапорознавство, — досліджує прапори, корогви, знамена, штандарти, транспаранти, вимпели тощо.